

MILE BOGOVIĆ

ŽUPNIČKA DJELATNOST ŠIME STARČEVIĆA

Mile Bogović
Senjskih žrtava 36
HR 53000 Gospić
mile.bogovic@inet.hr

UDK: 272-76-05 Starčević, Š.
272(497.5 Senj)
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2013-12-12

Šime Starčević je u našoj literaturi najviše spominjan kao jezikoslovac. U ovom radu naglasak je stavljen na njegovo pastoralno djelovanje kao župnika u Karlobagu. Glavni izvor za sam rad su dopisi koji se nalaze u Biskupskom arhivu u Senju. Starčevićeva druga djelatnost bit će spomenuta samo u slučaju da se radi o podacima koji nisu drugdje zabilježeni i objavljeni.

Ključne riječi: Šime Starčević, Karlobag, Biskupija Senjska i Modruška ili Krbavska, katekizam, hrvatski jezik

Prethodne napomene

Ovaj rad pretežno je baziran na građi koja se nalazi u Biskupskom arhivu u Senju (BAS). Nije nam se, nažalost, sačuvala građa u župama gdje je Starčević župnikovao. Pogotovo je šteta da nemamo podataka o njemu iz karlobaškog arhiva jer je u Karlobagu bio župnik 45 godina. Naime, pedesetih godina prošloga stoljeća, u jeku nacionalizacije crkvenih dobara, Biskupija je bila prisiljena prodati župni stan u Karlobagu. Nije jasno kamo je dospio župni arhiv. U kapucina, koji upravljaju župom od početka 20. stoljeća, ta građa se ne nalazi. Samo manji dio građe Župnog ureda Karlobag nalazi se u Biskupskom arhivu u Senju, ali to su spisi novijega datuma.

Koristit ću se i pisanom građom koja je bila manje dostupna dosadašnjim istraživačima a podatci također potječu iz senjske biskupijske kancelarije. To je životopis objavljen prilikom Starčevićeve smrti i drugi objavljen u Službenom vjesniku Senjsko-modruške biskupije.

Biografski podatci

Šime Starčević rođen je u Gornjem Pazarištu (Klanac) 18. travnja 1784. Pisac nekrologa 1859. godine zabilježio je: "Poslie kako je narodne učione kod kuće svršio, više vlastitim nagonom i izvanrednim nekim nutarnjim nutkanjem, nego ičijim posredovanjem uputi se u mladjanjoj dobi u široki sviet, gdje od dobročiniteljah podupiran što u Varaždinu što u Zagrebu s odlikovanim uspiehom svršši gimnazijalne i mudroljubne nauke, od kojih posljednjih nješto i u Gradcu slušaše; zatim vrati se u rodni zavičaj, i bi, izabrav si za djelokrug svoga života stališ duhovni, primljen u biskupsko sjemenište senjsko-modruško, gdje dovrši tečaj bogoslovnih naukah, i bi ređen na misništvo 13. studenoga 1808. Prvih godinah svoje službe bijaše određen za gimnazijalnog učitelja u Senju, zatim na vlastitu molbu poslat u Gospić za duhovnoga pomoćnika, kamo je u dobri čas došao, ne toliko za se, koliko za starca arkižakna Sussania, i za vjernike; jer zatim u naših stranah nastade doba francezkoga vladanja, koje starac Sussani vidiv se slaba nemogaše preživljjeti u Gospiću, već u zaufane ruke s dopušćenjem starješinah predade stado svoje mladome svome pomoćniku, koj ga srećno rukovodjaše, dokle mu drugo malo za tim stignu opredjeljenje, kojim bi namješten u Novom ličkom za župnika, a od ondje nepostoja dugo bijaše po naredbi svoga biskupa. Na poziv upravitelja ovih strana Marmonta, poslan u Ljubljanu za urednika vladinoga lista za ilirsku kraljevinu.¹ Ovdje vendar ne osta dugo, jer njegova načela ne dopuštahu mu, da bude organom tuđih mislih. I tko zna kakvih težnjah, koje je njegov bistri um zazrio bio."²

U Izvješću Ordinarijatu u Senju 1836. Starčević donosi suhe podatke o svojem školovanju i službama,³ što je bez sumnje imao pri ruci pisac gornjih

¹ Službeni vjesnik biskupije Senjsko-modruške 1927/1, 26-27. (BAS, fasc. XVI B, br. 76). Starčević je bio u Ljubljani i na zadovoljstvo svojih recenzenata preveo dani mu tekst na hrvatski. Recenzenti nisu bili zadovoljni prijevodom nekih Dubrovčana uz napomenu da je to drugi jezik. Zacijelo neprimjeren za časnike u Vojnoj krajini (usp. D. ROKSANDIĆ, 1988, 165-168.

4. studenoga 1810. župnik u Novom (Rukopisi NSK 2206: 25. studenoga 1810. Imenovan župnikom u Udbini 1. svibnja 1812., (Rukopisi: 26. svibnja 1812.)

² Neimenovani izvjestitelj nakon Starčevićeve smrti u *Katoličkom listu* za 1859, 166.

³ 6. svibnja 1836. (br. 1756) izvješće o župi Karlobag i o sebi. Ima tu važnih podataka i o župama koje su prije bile filijale Karlobaga. O sebi kaže:

redaka. Treba dodati da je prije odlaska u Karlobag bio još i župnik u Ličkom Novom i Udbini. Neke nebitne inačice nalaze se u rukopisnoj ostavštini koja se nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.⁴

9. studenoga 1847. imenovan je začasnim kanonikom senjskim.⁵

Svi koji su se ozbiljnije bavili životom i djelom Šime Starčevića imali su na raspolaganju sigurne osnovne biografske podatke o Šimi Starčeviću.

Starčević župnik

O njegovu župnikovanju u Gospiću, Ličkom Novom i Udbini nije nam se ništa sačuvalo u župnim arhivima. Vladimir Usmiani zapisao je da mu je jablanački župnik Ivan Ivšić, koji je svojedobno bio kapelan Šimi Starčeviću u Karlobagu, pričao kako je Starčević stekao naklonost Napoleonova generala Marmonta. Kada je, naime, Marmont došao s vojskom u Gospić, htio je konje i vojnike smjestiti u crkvu. Starčević se tome odlučno usprotivio služeći se francuskim jezikom. To se generalu jako dopalo pa je odustao od svoga nauma. Poslije je pozvao Starčevića u Ljubljanu.⁶ Generalno tajništvo Provincije Ilirije piše 16. prosinca 1810. senjskom biskupu da Starčevića pošalje u Ljubljanu upravitelja župe Gospić gdje će se staviti na raspolaganje guvernera. Preporučuje ga za povratak u Gospić.⁷

"Ponizno potpisani, rođen je 18. travnja 1784. Srednju školu polazio je u Varaždinu a filozofiju dijelom u Grazu u Štajerskoj a dijelom u Zagrebu. Teologiju je završio u domaćem sjemeništu u Senju. 19. travnja 1809. imenovan je najprije za gospićkog kapelana a iste godine 5. prosinca imenovan je upraviteljem te župe. 4. studenoga 1810. premješten je u Lički Novi a 15. svibnja 1812. u Udbinu na Krbavi. Dekretom Carsko-kraljevskog dvorskog ratnog vijeća, izdanog u Beču 20. svibnja 1814. B2336 promaknut u Karlobag. Tjelesno slab, snagom osrednji, zdravlje u skladu s time. Poznaje latinski i hrvatski, upućen u njemački i nešto manje talijanski i francuski; služi se svim slavenskim jezicima izuzev srpskog. Ima 52 godine" (BAS, Spisi 1836. – u fasciklu Karlobag).

⁴ Starčević piše da je premješten na Udbinu 4. studenoga 1810. a u Rukopisi NSK 2206 stoji da je to bilo 25. studenoga 1810. Jednako on kaže da je imenovan župnikom u Udbini 15. svibnja 1812, a u Rukopisima stoji da je to bilo 26. svibnja 1812.

⁵ Rukopisi NSB, 2206, br. 6).

⁶ BAS, Fasc B, br. 76.

⁷ Provinces ilyriennes N. 384. Laybach le 16. decembre 1810. Secretariat général du Gouvernement.

Monsieur l'évêque,

S. E. le Gouverneur général me charge de vous inviter à donner l'ordre à l'administrateur dela paroisse de Gaspic de se rendre à Laybach pour y être à la disposition de S. E. Elle désire que Vous le préveniez que ses frais de déplacement lui seront remboursés a son arrivée isi. Veuillez aussi pourvoir provisoirement remplasment à Gaspich..." (BAS, fasc. XVI, br. 76). O tome također v. D. ROKSANDIĆ, 1988, 165-168.

Biskupski ordinarijat u Senju izdao je odredbu da svi župnici 1836. odgovore na neka pitanja o stanju u Biskupiji, i posebno o sebi i župama kojima upravljaju. Starčević je odgovorio opširno na sva pitanja o župama Karlobag i Baške Oštarije. Služi se i relevantnom literaturom i priručnom arhivskom građom. O Karlobagu je poslao odgovor 6. svibnja te godine (br. 492) a 15. lipnja 1836. o Baškim Oštarijama (br. 786).⁸

"Za početke župe Starčević se služi Farlatijevim djelom *Illyricum sacrum*.⁹ U srednjem vijeku župa Bag bila je u Ninskoj biskupiji. Kada je Nin ostao pod Mletačkom republikom a Bag došao u sastav Habsburške monarhije, ta župa došla je *via facti* pod upravu senjskog biskupa. Grad je obnovio štajerski nadvojvoda Karlo po kome je dobio dodatak imenu Karlobag. Od Karlobaga odijelile su se 1807. prijašnji vikarijati u Šugarju, Cesarici i Ledeniku (Oštarije) i postali samostalne župe. Starčević opisuje taj proces odvajanja i pastoralne poteškoće koje su bile prisutne u njegovo vrijeme. Nakon što je opisao prošlost župe, odgovara na pitanje o osobi župnika, tj. o sebi. Tim su se podacima već mnogi služili. Odgovori na to pitanje su veoma kratki. Inače se iz Starčevićevih pisama jako malo može doznati o njemu samome. Zatim nastavlja s odgovorom o školi i o uspostavi kapelana i kapelanija, o župnoj crkvi i filijalnim crkvama u župi. Na kraju kaže da je pred 40 godina senjski biskup dao na korištenje crkvu sv. Nikole, izvan grada uz staru ličku cestu, pravoslavcima, ali je bilo malo pravoslavaca pa je crkva ubrzo napuštena.¹⁰

U opisu oštarske župe dosta govori o problemima koji su vezani uz činjenicu što je mnogim vjernicima lakše te župe mnogo lakše doći na misu u Karlobag nego ići u svoju župnu crkvu.

⁸ BAS, Spisi1836., - u fasciklu: Župa Karlobag

⁹ D. FARLATI, 1769. U ovom svesku opisana je povijest sufragama Splitske metropolije u srednjem vijeku, među njima su Biskupije Ninska i Senjska.

¹⁰ Svojem izvješću Starčević je priložio prijepise nekih starijih dokumenata. Tako je u prilogu i odgovor župnika Josipa Sovića od 2. lipnja 1765. u kojem odgovara o stanju u župi i mogućnosti da neke kapelanije postanu župe. Tu Sović među ostalim nabroja crkve u karlobaškoj župi. Osim župne crkve Sc. Karla i samostanske crkve sv. Josipa kaže da postoje još sljedeće: crkva Presvetog Trojstva, nekoliko koraka od župne crkve, koja je nekada bila župna; crkva Majke Božje od sedam žalosti na kalvariji, crkva sv. Nikole na putu prema Lici, bez pripadajućih vjernika; crkva sv. Vida izvan grada na padini brda Vidovca, bez krova, zatim crkva sv. Luke u Lukovu, bez krova, koju posjećuju samo neki novljanski i smiljanski pastiri koji zimi običavaju onamo doći.

Borba za hrvatski jezik i pravovjernost

Nije ovdje mjesto razrađivati Starčevićovu polemiku s Gajem i njegovom školom. To će prikazati jezikoslovci.

Šime Starčević spada među one ljude koji osjećaju svojom moralnom dužnošću doći do ključnih pitanja pojedinca i naroda i onda dosljedno na njima raditi. On je čovjek vjeran načelima. Takvi ljudi se teško uklapaju u prosječnost svake sredine. Oni strše i smetaju. Međutim, dok ih napadaju oni još više produbljuju svoje stavove, do kojih nisu došli tražeći komotniji život, nego tražeći najbolji način kako pomoći drugima.

Šime Starčević je bio gotovo trajno u sukobu s lokalnim, a koji put i višim državnim vlastima.¹¹ Razlozi njegova suprotstavljanja i protivljenja najčešće su u stvarnom nepoštivanju crkvenih prava i prava naroda na svoj hrvatski jezik.

Već 1835. Starčević inzistira da se u svim službama koristi hrvatski jezik. Talijanski vojnici u Karlobagu trebaju se ispovijedati na hrvatskom, iako je očito da je Starčević znao talijanski.¹²

U školi je Starčević vjeronauk držao samo na hrvatskom. Za to je sastavio posebnu knjižicu za vjeroučenike. U tome je ustrajao, iako je dobivao za to prigovore od vojnih vlasti.¹³ Pače, tražio je da i molitva na početku škole bude na hrvatskom. On se 16. studenoga 1847. tuži biskupu da u školi djeca na početku nastave mole na njemačkom ili uopće ne mole, iako on predaje vjeronauk na hrvatskom. Podastire molitve na hrvatskom, prevedene s njemačkog, da se umnože i razašalju po biskupiji za trivijalne škole. Iz Biskupije odgovaraju da Hrvate treba poučavati u vjeri hrvatski, Nijemce njemački, a Talijane talijanski. Već postoji odobrena knjiga za to (*Vinac bogoljubnih pisama*). Starčević predlaže da se moli slijedeće:

¹¹ Za vrijeme nastupa novog cara 1835. nije pjevao *Te Deum*, što, dakako, nije moglo ostati neprimijećeno (BAS, Protokoli 2, br. 85).

¹² Vojni kapelan tuži se iz Rijeke 12. travnja 1835. da karlovaški župnik nije htio ispovijedati vojnike na talijanskom pod izlikom da taj jezik ne razumije (iz autobiografije se vidi da razumije!). Piše Ožegoviću da mu to naredi, ili da dopusti da se ispovijed obavi kod kapucina (BAS, Spisi 1835., br. 429). Iako je bio veliki borac za uporabu hrvatskog jezika, Starčević se u korespondenciji sa senjskom biskupijskom kancelarijom i s biskupom Ožegovićem redovito služi latinskim jezikom, pa i onda kada će ta kancelarija i biskup Ožegović koristiti u dopisivanju hrvatski jezik.

¹³ Usp. BAS, Spisi 1839, br. 883; 1640. br. 257. Senjski ordinarijat brani Starčevića od Karlovaškog magistrata jer ta pitanja ne spadaju u domenu Magistrata. Magistrat ima pravo nadzirati drži li župnik vjeronauk, a ne kojim jezikom.

Molitve za dicu, pervo Nauka

Svemoguchi vicsni Boxe! Xivo vrilo od svakoga znanja, i dobroga chutenja! molimo te, i prosimo po zasluxenjim Gospodina nashega Isukersta, prosvitli nash razum, i upravi nashu volju, da pravo poznamo, i da virno obsluximo tvoje svete zapovidi. Po istom Isukerstu Gospodinu nashemu. Amen.

Otcse nash, Zdrava Mario, Slava Otcu i Sinu i Duhu Svetomu; kako bishe u pocsetku, sada i vazda i u vike vikov. Amen.

Poslie Nauka

Hvalu uzdajemo tebi svemoguchi, i milosrdni Boxe! Za ovu milost, i dobrotu tvoju, s kojom prosvitljujesh nash razum, i upravljash nashu volju na svako dobro; blagosovi, i nadari sve one, koji skerbe za nas; i ucsini molimo te, da svi skupa dostojni budemo u nebeskoj otacsbini tebe hvaliti, i slaviti po sve vike vikov. Amen.

*Otcse nas, Zdrava Mario, Slava Otcu, i ost.*¹⁴

Pored borbe za hrvatski jezik, Starčević je bio u sukobu sa svojom okolinom i zbog ideoloških i moralnih zastranjivanja.

Dana 24. lipnja 1838. piše Starčević svom biskupu: "U školama se već sije zrnje formalnog materijalizma iz kojeg nužno proizlazi indiferentizam. Mogu ga napipati. Novi učitelj ne vodi djecu na župnu misu nego na privatnu. Kaže da je takva praksa u krajiškim školama. Teško je očekivati napredak kod djece kada nemamo katekizam ni za crkvu ni za školu."¹⁵

Starčević 23. studenoga 1847. traži od Konzistorija u Senju da ga oslobodi od vjeronauka u trivijalnoj školi u Karlobagu ili da ukloni lokumtenenta (namjesnika) suca Čorića koji ruši što on gradi. Čorić pripada najopasnijoj društvenoj sekci komunistima. On i načelnik Borovička tako se odnose prema vlastitim ženama kao da su im zajedničke. Na zapovjedne dane ne ide u crkvu, a u posne ne posti. Nemoralno se odnosi prema ženama. Iako je dopušteno predavati vjeronauk na materinjem jeziku, oni traže da se to čini na njemačkom.¹⁶

U Biskupskom arhivu u Senju nalazi se dosta građe o borbi Šime Starčevića za prava Crkve i prava svoje župe pred državnim vlastima. Taj dio ovdje nije obuhvaćen jer ne izgleda u ovom kontekstu posebno važan.

¹⁴ BAS, Spisi 1847, br. 1485. 27. travnja 1855. šalje Starčević na odobrenje u Senj "napravljenju knjigu molitvah za pučku porabu; ... ovu razviditi i za shtampati se moxe, dozvoliti moxe", moli i za pomoć preporučuje (BAS, Spisi 1855., br. 561. usp. i br. 571).

¹⁵ BAS, Spisi 1838, br. 1000.

¹⁶ BAS, Spisi 1847, br. 1513.

Svakako, i u tim spisima očituje se Starčevićeva upornost i polemičnost. Valja ipak spomenuti njegovo nastojanje nakon 1839. da se obnovi župna crkva, da se preuredi župni stan i da se osnuje novo groblje, jer je ono kraj župne crkve bilo premalo i neprikladno. Sve će se to usporiti jer će uskoro i Starčević teško oboljeti. Što se tiče novoga groblja, one ne će biti osnovano za Starčevićeva života, ali su već u njegovo vrijeme napravljeni planovi koji su važni i za samu povijest toga mjesta. Prilažemo ovdje četiri crteža vezana uz groblje:

1. Crkva sv. Karla s okolicom u kojoj je župni stan i staro groblje
2. Plan Karlobaga s naznakom dvaju lokaliteta: Redine i Japnenica
3. Smještaj Redina
4. Smještaj Japnenice

*Djela*¹⁷

Neimenovani izvjestitelj iza Starčevićeve smrti nabraja najprije njegova tiskana djela nakon jedne i druge Ricsošlovnice:

(1) dva svezka njegovih "Homilijah"¹⁸

(2) Pitalo katoličansko¹⁹

(3) Molitvena knjižica

Pored toga tiskano je još²⁰:

Svagdanja pobožnost i prava ispovid kerstjanska, Zagreb, 1854., 286 str.²¹

Razmishljanje sedam xalosti Blaxene Divice Marie koje se csini na gori Kalvarii u Karlobagu, u Riki 1855.

Još mu je kao bogoslovu tiskana godine 1807. u Zadru nabožna knjiga: *Kratki nauk ćudoredni*.²²

¹⁷ Ante Selak priredio je Starčevićovo *Ričoslovje* jezikoslovne tekstove objavljene prethodno 1849. i 1850. u Glasniku dalmatinskome (Zagreb, 2009), navodi na kraju objavljena, Starčevićeva djela (174). Postoji i dalje prijepori o tome koja je sve djela Starčević napisao, koja su objavljena a koja su ostala u rukopisima. Ovi podatci proizišli iz senjske biskupske kancelarije mogli bi pomoći u rješavanju tih prijepora. Ovdje izostavljam Starčevićovu rukopisnu građu koju je našao Valentin Miklobušec, isusovački arhivar u Zagrebu, a pohranjena je u arhivu Kolegija Družbe Isusove na Jordanovcu. O tome će biti više riječ u monografiji koju priređuju Vesna Pražić Grahovac i Dijana Stolic.

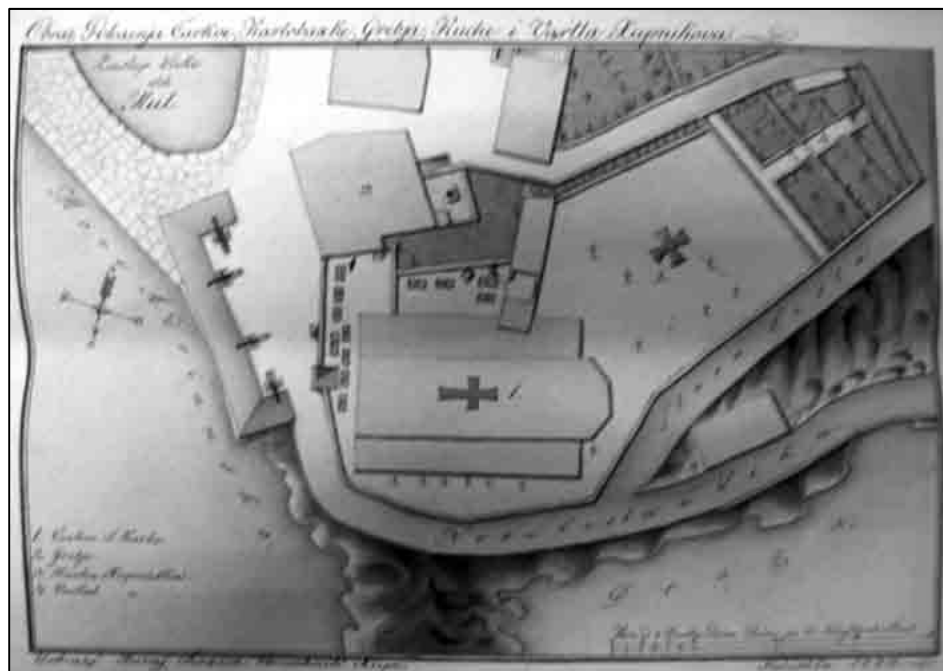
¹⁸ Prvo izdanje objavljeno je u Zadru 1850., a drugo, u jednom svesku oba dijela, također u Zadru 1918.

¹⁹ Pravi je naslov: *Katolicsansko pitalo*.

²⁰ Prema popisu u Građi za retrospektivnu bibliografiju.

²¹ Čini se da je to knjiga koja se u retrospektivnoj bibliografiji navodi kao: *Svagdanja pobožnost*.

²² J. DEROSI, 1997, 142.

Sl. 1. Župna crkva sv. Karla (1), groblje (2) i župni stan (3)

Ostalo u rukopisu:

1. Skoro sve knjižice što po njemačkom, što po francuzskom izradio je za narodne učione
2. Velika slovnica hrvatska u dva diela (Ravnodušni Ilir)
3. Sveta govorenja za blagdane Gospodinove
4. Sveta govorenja za blagdane Bl. D. Marije²³
5. Spis mali "o duhu vremena našega od g. 1848."
6. Bolest našega vremena i liek protiva njoj
7. Razgovor o mješovitih ženidbah
8. Veliki katekizam²⁴

²³ U predgovoru izdanja Starčevićevih Homilija 1918. u Zadru stoji da se taj rukopis nalazi u kapucinskom samostanu u Karlobagu (str. VII).

²⁴ 24. siječnja 1847. dostavlja on na odobrenje "versionem in linguam patriam Catechismi per ditones austriaces pro scholis normalibus preascripti" (BAS, Spisi 1847, br. 340). O nekom Starčevićevom katekizmu je riječ još 1835. kada je profesor Mate Radočaj dao neke primjedbe na njegov prijevod katekizma. Radočaj je imao pred sobom "dvije knjižice ilirskog katekizma" koje je napisao karlobaški župnik Šime Starčević (BAS, Spisi 1835., br. 474). Te primjedbe su se negdje zametnule pa se ne može vidjeti koje su one vrste i težine. Iduće godine Starčević piše da

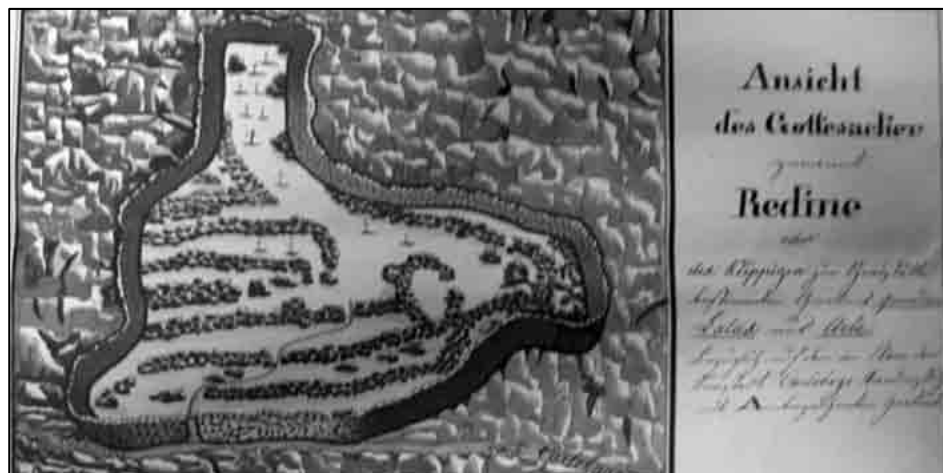

Sl. 2. Plan Karlobaga s naznakom dvaju lokaliteta: Redine i Japnenica

Arhivar biskupske kancelarije u Senju Vladimir Usmiani kaže da je sastavio mali katekizam i tiskao ga u Rijeci 1849.²⁵ Zatim da se u kapucinskom samostanu u Karlobagu njegovo djelo: "Duhovni razgovori za sve blage i osobite dneve

želi tiskati primjerke svoga katekizma (BAS, Protokoli 3, br. 129). Tekstovi su već bili dostavljeni na pregled nadležnog državnog savjeta koji dopušta tiskanje, ali je potrebno str. 55. i 56. uskladiti s načinom katehetske pouke. Riječ je na tim stranicama o Duhu Svetome (Ondje. Br. 1753). Ipak katekizam nije tiskan. Starčević je tražio materijalnu potporu od biskupa Ožegovića. Biskup Ožegović nije se žurio odgovoriti niti je tom katekizmu dao traženu novčanu potporu što je naljutilo Starčevića pa prigovara biskupu da je stao na stranu onih koji zagovaraju jezik iza kojega stoji Vuk Karadžić. Ožegović odgovara da se ne opredjeljuje za strane, nego za narod kojemu treba dati katekizam koji može najlakše razumjeti. Starčević je katekizam preveo iz njemačkog. Naziva ga *Nauk keršćanskog Bogoštolva, iliti katekizam* (usp. A. SELAK, nav. dj., str. 142, bilj. 12. Teško je vidjeti na koju se knjigu odnosi Selakov citat). Nije jasno radi li se to o katekizmu koji je Starčević preveo još 1839. (v. Spisi, br. 883).

²⁵ Po svojoj prilici riječ je o "Katolicsanskom pitalu"

Sl. 3. Smještaj Redina

Blažene Divice Marije", a u Senju da se nalazi rukopis prijevoda Abbé Ségurova djela: "*Kratki i glatki odgovori na ona, koja se ponajviše i najobširnije govore suprot viri i Bogoshtovja*". Prvo djelo čini se da je istovjetno sa spomenutim rukopisom: *Sveta govorenja za blagdane Bl. D. Marije*. To djelo nije nađeno, a drugo se nalazi u Biskupskoj knjižnici (br. 16.436) u Senju.

U Rukopisima NSB nalazi se njegovo djelo: *Poslanica ličke pastirice Stane Gledovich iz Rudaicah na Dalmatinsku Pismaricu Anu Vidovich*.²⁶

Šime Starčević zamolio je 3. studenoga 1840. biskupa Ožegovića da kleru preporučí knjigu "Ravnodušni Ilir". Prilaže letak tiskara Franje Župana iz Zagreba od 10. rujna 1840.

Tiskar u svom letku, pisanom na njemačkom i hrvatskom, kaže: U Shtamparni Zdolapodpisanoga lexi Jezikoslovni Rukopis pod naslovom:

"SHIME STARCSEVICH,
Senjske Biskupie Misnika i Gradskega u
Karlobagu Xupnika,
RAVNODUSHNI ILIR,

O ilirskom govoru, i o pravom Pisanju s obzirom na ilirsku, u dvi Csasti rastavljen."

²⁶ Naknadno dopisano: *O nashem knjixestvu i Narodu*, o Narodnosti i Jedinstvu. (Rukopis NSK, br. 729.) U katalogu NSK stoji "Pastiricu" (ne: Pismaricu). Djelo je objavljeno u nastavcima u *Zori dalmatinskoj* 1846, 1847. i 1848. pod naslovom: *Poslanice ličke pastirice Stane Gledović* (SELAK, nav. dj., 147. bilj. 14).

Sl.4. Smještaj Japnenice

Putem predplachanja za Shtampu pripravljen.²⁷

Kler je ostao dosta ravnodušan, pa je i "Ravnodušni Ilir" ostao u rukopisu.

Bolest i smrt

Starčević je bio uvijek slabog zdravlja, ali se hrabro nosio sa svojim bolestima.

U Spomenici senjske župe kanonik Matija Glažar popisao je svećenike naše biskupije koji su umrli na glasu svetosti. Na prvo mjesto stavio je upravo našega Šimu. Kaže da se borio s dugom i teškom bolešću, ali da je znao često reći: "Ustostrouchi Gospodine!"²⁸ To znači da je naučio trpjeti, što je najveće znanje. Čovjek. Bio je uvjeren da je čovjek velik onoliko koliki križ umije osmisliti.

U Biskupskom arhivu u Senju imamo dosta podataka o njegovim bolestima.

²⁷ BAS, Spisi 1840, br. 1394. U *Dalmatinskom glasniku* od br. 34. do br. 57. (1849./50.) objavljivano je u nastavcima Starčevićovo "Ricoslovlje". Ni izdavač Ričoslovja Ante Selak ne daje neke podatke iz kojih bi se dalo zaključiti u kojem su odnosu Ravnodushni Ilir i Ricoslovlje. Dade se naslutiti da je Ričoslovlje u skraćeno verziji objavljeno djelo Ravnodushni Ilir.

²⁸ *Spomenica*, 94. Spomenica je trenutačno među neregistriranim rukopisima Biskupskog arhiva u Senju.

U Shtamparni Zdolapodpisanoga lexi Jezikoslovni Rukopis pod naslovom:

**„ŠIME STARČEVIČA,
Senjske Biskupie Misnika i Gradskoga u
Karlobagu Xupnika,
RAVNODUŠNI ILIR,
o ilirskom Govoru, i o pravom Pisanju s obzirom na
Ilirsku, u dvi Csasti rastavljen.“**

putem predplachanja za Shtampu pripravljen. Rodoljubno dionestvo na ovom predprijatju tim bi xeljnije bilo, csim se je bolje nadati, da bi g. Spisatelj (koji se vech i do sada na polju domache slovesnosti proslavi) ovim uspehom obatriven i svoje izverstne Prodike (koje polag nashega znanja u velikom broju takodjer vech k tisku pripravljene jesu) obchinstvu putem Shtampe predati odlucio se.

Cena celoga Dila oprediljena je u jednom forintu srebra onom pogodbom, ako tko ovom celom cenom na jedanput predplatiti izvoli; drugacs predplachat che se po 36 xr. srebra za svaku csast, i to za drugu pri prijetju pervie. GG. Predplaticelji uljudno mole se, da peneze ali g. Spisatelju, ali pako zdolapodpisanomu po sigurnoj prilici odaslati izvole. Predplachanje trajat che do 1-ga Aprila dojduchega lita 1481.

U Zagrebu 10-ga Septembra 1840.

FRANJO SUPPAN,
c. k. priv. Knjigotiskar i prodavac

Sl. 5. Letak tiskara Franje Župana iz Zagreba od 10. rujna 1840.

U dopisu Senjskom konzistoriju od 23. kolovoza 1841. Grgur Pančić, lički arhidakon, piše da je Šime Starčević nakon povratka iz Like teško obolio da je tako oslabio u rukama do lakata i u nogama do koljena da se sam uz teškoće može dignuti i uz pomoć drugih hodati. Kao pravog svećenika preporučuje ga za kakvo odlikovanje.²⁹ Sam je Starčević tada predlagao da se uprava župe povjeri kapucinima. Do toga nije došlo. Pače, prizdravivši bar donekle, Starčević će se poslije žestoko boriti protiv onih koji su radili na tome da se pastoral karlobaške župe dade u ruke kapucinima. S raznim bolestima morao se i dalje boriti. Starčević

²⁹ BAS, Spisi 1841, br. 1128.

3. prosinca 1844. javlja Ožegoviću da je prebolio dvije bolesti. Nakon što se oslobodio paralize, cijeli živčani sustav je oslabljen. Posebno je osjetljiv na hladnoću pa moli da mu se dopusti u hladne dane misiti u kući. Ožegović mu to dopušta.³⁰

Grgur Pančić piše 6. studenoga 1849. Konzistoriju da Stačević nije samo teško bolestan, nego je na smrt bolestan. Bio je šlagiran i sam je mislio je da će umrijeti.³¹ Oporavio se ali se ne smije izlagati zimi pa moli da mu se dopusti u većim hladnoćama misiti u kući.³² No, trebalo je još mnogo pretrpjeti. Kroz sve vrijeme on je neumorno radio. Umro je 14. svibnja 1859.

Zaključak

Starčevićevi životopisci ne znaju odgovoriti na pitanje kako to da se jedno dijete iz Žitnika otisnulo u svijet bez neke podrške u vlastitoj sredini. Bio je to izvanredan đak koji je osjetio u duši posebno poslanje. Doista, u cijelom njegovom djelovanju osjeća se da nadilazi svako "radno mjesto" i da se osjeća poslanim svome narodu. To ga je navelo da se opredijeli za svećeničko zvanje i poslanje. Nemamo nekih naznaka da je on to imao na umu kada je krenuo u svijet. Tek kada je završio višu naobrazbu, prijavio se u Senjsko sjemenište, gdje je završio teologiju i zaređen je za svećenika.

Šime Starčević je cijeli život bio obuzet mišlju da je kulturna razina naroda ovisna o njegovoj jezičnoj kulturi, odnosno književnosti. Zatim, da je književnost jednog naroda tim vrijednija što je više prožeta Božjom riječju.

To su bila polazišta koja se primjećuju u cijelom njegovom svećeničkom i znanstvenom radu. Zato se bavio jezikom i književnošću te propovijedima i katekizmima. Na tim poljima vidio je da treba mnogo raditi. I on je u tome bio do kraja neumoran. Za svoja načela borio se do kraja, u zgodno i nezgodno vrijeme. Ta borba išla je iz mjesta gdje je bio župnik. No da je bio i na nekom drugom mjestu, ili na nekoj drugoj službi, jednako bi se borio, nailazio na snažnu podršku i žestoka protivljenja. Kad je umro, župljani su njegovo mrtvo tijelo nosili po svim gradskim ulicama, a izdavač njegovih homilija 1918. zabilježio je da u narodu vlada uvjerenje da je njegovo tijelo ostalo neraspadnuto u grobu. No 1957., kada je u Karlobagu rušena župna crkva, kosti pokojnika bačene su u otpad.

Šime je bio svjestan da za narod treba raditi i onda kada on to ne razumije, pače kada bi mu se mogao zamjeriti. Nije dobro povlađivati narodu samo zato da se stekne osobna naklonost. Male ljude treba neprestano pljeskom podržavati i oni se trude da izmame pljesak. Zato nastoje govoriti i činiti što je onaj čas narodu

³⁰ BAS, Spisi 1844, br. 1490.

³¹ BAS, Spisi 1849, br. 559.

³² Protokol 1849. br. 892 (Burić II, 263-275)

ugodno, makar se to pokazalo poslije štetnim. Šime je u tom smislu znao biti nepopularan (a poslije će takav biti i njegov sinovac!). To ga nije navelo da napusti svoj način rada. Ne zato jer je bio tvrdoglav, nego zato što je ustrajao u onome što je smatrao dobrim za narod. Šteta što je ostao dosta osamljen.

Izvori

Biskupski arhiv Senj (BAS), Spisi i Protokoli.
Josip BURIC, *Senjska i Modruška biskupija. povijesni podaci*, II, Župe, str. 263-275
(Rukopis u Biblioteca Apostolica Vaticana, Vaticano Slavo n. 69, II)
Rukopisi Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK), br. 2206
Službeni vjesnik biskupije Senjsko-modruške, 1927/1, 26-27
Spomenica senjske župe, arhiv Župnog ureda Senj

Literatura

Julije DEROSI, Hrvatski jezikoslovac pop Šime Starčević, *Senjski zbornik*, 24, Senj, 1997, 141-150.
Daliele FARLATI, *Illyricum sacrum*, IV, Venetiis, 1769.
Drago ROKSANDIĆ, *Vojna Hrvatska – La Croatie militaire*, II., Zagreb, 1988.
Šime STARČEVIĆ, *Ričoslovje*, priredio Ante Selak, Zagreb, 2009.

THE PASTORAL ACTIVITY OF ŠIME STARČEVIĆ

Summary

Starčević's biographers do not know how to answer the question about how one child from Žitnik went out into the world without some support in his own environment. He was an outstanding student who felt a special mission in his soul. Indeed throughout the whole of his work he felt that he surpassed every "working place" and that he felt as though he had been sent for his people. This led him to choose a priestly vocation and mission. We have no kind of indication that he had that in mind when he set out into the world. Only when he had completed higher education, did he apply at the Senj Seminary, where he finished theology and was ordained as a priest.

Šime Starčević was for all of his life consumed with the thought that the cultural level of the people depended on its linguistic culture, with regards to literature. Thereupon that the literature of a nation is even more valuable the more it is imbued with God's word.

These were the starting points which marked the whole of his priestly and academic work. As he dealt with language and literature and sermons and catechisms. In these fields he saw that there was a lot to do. And in this he was relentless until the end. He struggled for his principles to the end, in good times and bad. This struggle went out from the place where he was a priest. However if he was in some other place or in some other service, he would equally defend himself, encountering strong support and also fierce opposition. When he died, the parishioners carried his dead body through all the city's streets and the publisher of his homily in 1918 noted that there was a belief among the people that his body would remain intact in the grave. However in 1957, when the parish church in Karlobag was demolished, the bones of the deceased were thrown into the rubbish.

Keywords: Šime Starčević, Karlobag, Diocese of Senj and Modruš or Krbava, catechism, Croatian language